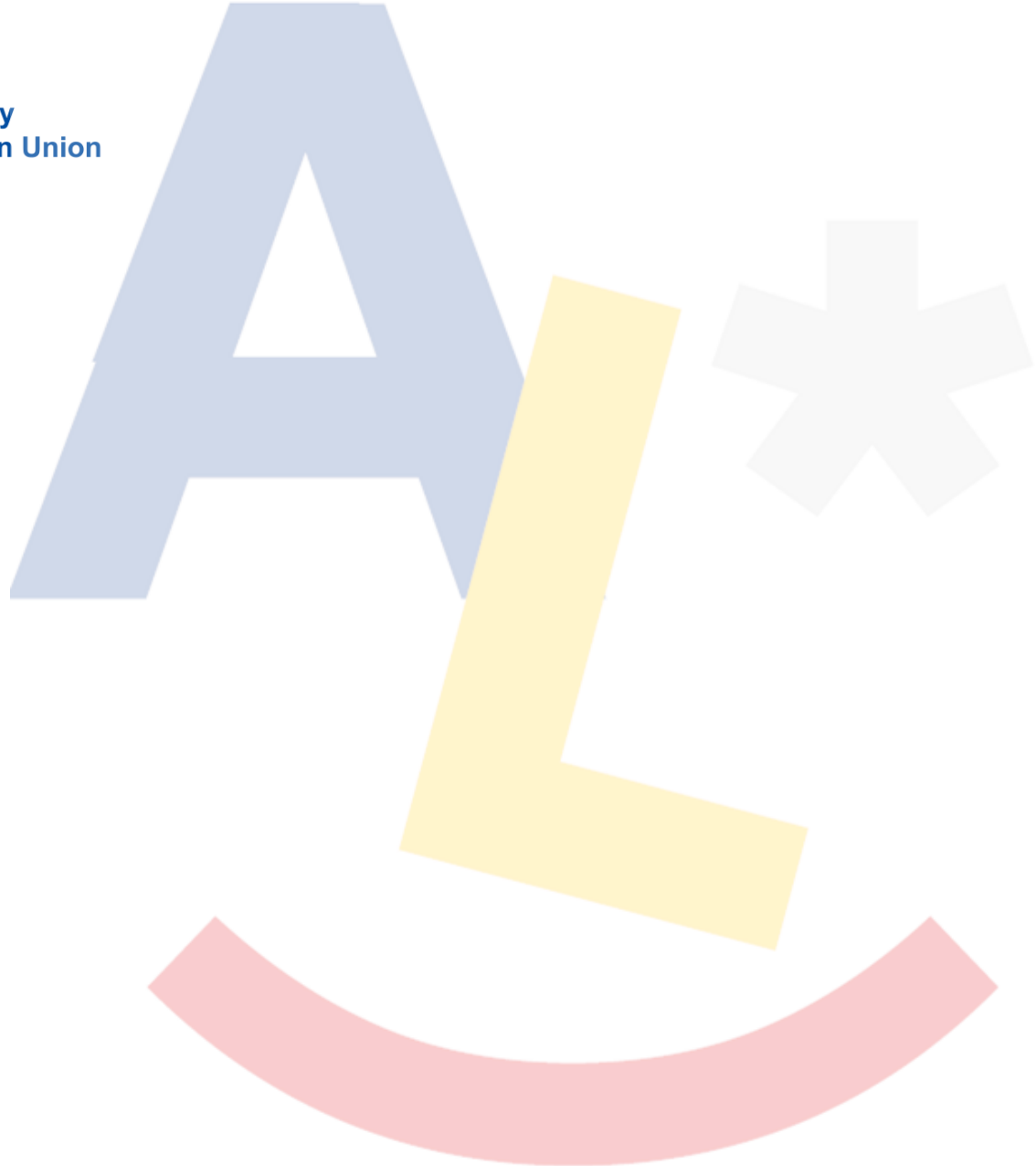

Co-funded by
the European Union

Inštitucionálne rámce celoživotného vzdelávania v Slovenskej republike

Co-funded by
the European Union

Challenges from the pandemics:
adult learning in Romania and Slovakia
– projekt AdultLearningROSK

Celoživotné vzdelávanie (ďalej len „CŽV“) je v Slovenskej republike (ďalej len „SR“) formované v kontexte európskej politiky a všeobecne chápané ako cielená vzdelávacia činnosť, ktorej účelom je neustále zlepšovanie vedomostí, zručností a celkových spôsobilostí s cieľom zvýšiť podiel dospelých na vzdelávaní.

Kľúčovým dokumentom ovplyvňujúcim celoživotné vzdelávanie a poradenstvo (ďalej len „CŽVaP“) je dokument Rady Európskej únie (14. 12. 2021) **Uznesenie Rady o novom európskom programe vzdelávania dospelých na roky 2021 – 2030** (2021/C 504/02)¹ (ďalej len „Uznesenie“), ktoré má zvýšiť účasť na vzdelávaní dospelých. Víziou je zavedenie možností (či už vo formálnom, neformálnom alebo informálnom učení sa), ktoré dokážu rozvíjať znalosti, zručnosti a kompetencie potrebné na vytvorenie inkluzívnej, udržateľnej, sociálne spravodlivej a odolnejšej Európy. Vzdelávanie dospelých môže, ako dôležitá súčasť CŽV, prispieť k posilneniu a vyššej odolnosti ekonomik a spoločnosti.

V súčasnosti sa veľa diskutuje o novej kultúre CŽV, tá má zdôrazňovať:

- význam základných zručností pre všetkých;
- význam neustáleho nadobúdania relevantných znalostí, zručností a kompetencií na všetkých úrovniach v kontexte formálneho a neformálneho vzdelávania;
- informálneho učenia sa počas celého života.

Uznesenie Rady EÚ reaguje na zmeny, ktorým čelí spoločnosť (najmä digitálnu a zelenú transformáciu) a výzvy spojené s obnovou po kríze COVID-19. Zaoberá sa odolnosťou a flexibilitou v súvislosti s meniacimi sa potrebami trhu práce, nesúlalom medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami, zelenou a digitálnou transformáciou a pretrvávajúcim vysokým podielom dospelých v Európe s nízkymi základnými znalosťami, zručnosťami a kompetenciami.

Uznesenie tiež zdôrazňuje, že vzdelávanie dospelých, ako celoživotné úsilie, sa má vykonávať v pravidelných intervaloch počas celého života človeka. Podnecovať a podporovať prostredníctvom účinných systémov celoživotného poradenstva s osvetovými činnosťami, ako aj prostredníctvom integrovaných systémov uznávania predchádzajúceho vzdelávania. Tiež poukazuje na význam vytvárania dostupných prognóz v oblasti budúcich zručností a informovanosti s cieľom podporiť CŽVaP. Na význam prognóz v oblasti CŽV poukazujú viaceré kľúčové dokumenty (napríklad UNESCO Prijatie kultúry celoživotného učenia sa²).

Na podporu kultúry CŽV a vzdelávania dospelých je nevyhnutná angažovanosť zamestnávateľov. Ich motiváciu by mohli zabezpečiť finančné a daňové stimuly a iné sociálne dávky alebo kompenzačné opatrenia. Udržateľné verejné financovanie má byť doplnené o financie na rôznych úrovniach (európskej, vnútroštátnej, regionálnej, miestnej,

¹ Zdroj: Uznesenie Rady o novom európskom programe vzdelávania dospelých na roky 2021 – 2030 [online]. Úradný vestník Európskej únie, 2021 [cit. 2023-03-02].

Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021G1214\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021G1214(01)&from=EN)

² Zdroj: Embracing a culture of lifelong learning: contribution to the Futures of Education initiative; report; a transdisciplinary expert consultation [online]. 2020, 52 s. [cit. 2023-03-02]. ISBN 978-92-820-1239-0.

Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374112>

Co-funded by
the European Union

Challenges from the pandemics:
adult learning in Romania and Slovakia
– projekt AdultLearningROSK

zamestnávateľskej, individuálnej) pre všetky typy, formy a úrovne vzdelávania dospelých. Efektívne pridelovanie a využívanie finančných prostriedkov je kľúčové a je nutné ho prispôsobiť individuálnym vzdelávacím potrebám.

Problematiku CŽV upravuje v SR Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov³. CŽV je ponímané ako všetky aktivity, ktoré sa uskutočňujú v priebehu života s cieľom zlepšiť vedomosti, zručnosti a schopnosti.

CŽV je základný princíp výchovy a vzdelávania uplatňovaný vo vzdelávacej sústave SR a tvorí školské vzdelávanie a ďalšie vzdelávanie nadväzujúce na stupeň vzdelania dosiahnutý v školskom vzdelávaní.

Za **ďalšie vzdelávanie sa považuje** vzdelávanie, ktoré nadväzuje na školské vzdelávanie a umožňuje doplnenie, obnovenie, rozšírenie či prehĺbenie si získaného vzdelania. **Pomocou ďalšieho vzdelávania je však možné aj rekvalifikovať sa alebo uspokojiť svoje záujmy a tiež poskytuje spôsobilosť zapájať sa do života občianskej spoločnosti.** Ďalším vzdelávaním sa nezískava iný a ani vyšší stupeň vzdelania.

Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní ďalej upravuje:

- Zabezpečenie kvality ďalšieho vzdelávania prostredníctvom mechanizmu akreditácie, pravidiel a postupy overovania a uznávania výsledkov ďalšieho vzdelávania, ktoré vedú k získaniu čiastočnej alebo úplnej kvalifikácie.
- **Národnú sústavu kvalifikácií**, ktorá vytvára rámec pre hodnotenie čiastočných a úplných kvalifikácií.
- **Národný kvalifikačný rámec**, ktorý obsahuje úrovne klasifikácie kvalifikácií podľa súboru kritérií pre dosiahnuté vedomosti, zručnosti a schopnosti a je prepojením na úrovne Európskeho kvalifikačného rámca.
- Vytvorenie informačného systému ďalšieho vzdelávania.
- Systém monitorovania a prognózovania vzdelávacích potrieb.
- Oblasť kontroly uskutočňovania ďalšieho vzdelávania.

Snahy o podporu CŽVaP a vzdelávania dospelých sa v kontexte vplyvov EÚ zvyšovali aj v SR. Kľúčovým pre oblasť CŽV bol rok 2021, kedy boli vyvinuté viaceré systémové kroky, ktoré by mohli politiku CŽVaP v SR jednoznačne posilniť. Snahy o skvalitnenie CŽV a poradenstva na systémovej úrovni vyústili aj do tvorby **Stratégie celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2021-2030** (MŠVVaŠ SR, 2021)⁴ (ďalej len „Stratégia CŽVaP“) a nadväzujúceho **Akčného plánu k Stratégii CŽVaP na roky 2022 – 2024** (MŠVVaŠ SR, 2022)⁵. Prvé trojročné obdobie akčného plánu reaguje na dynamicky sa meniaci trh práce, charakter práce v kontexte štvrtrej

³ NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Zákon o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov: 568/2009 Z. z. [online]. 01.12.2009 [cit. 2023-03-02].

Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/568/20150901>

⁴ Stratégia celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2021 - 2030 [online]. [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/data/att/22182.pdf>

⁵ Portál otvorenej vlády: Akčný plán k Stratégii celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2022 - 2024. Úrad vlády Slovenskej republiky [online]. 07.04.2022 [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27153/1>

Co-funded by
the European Union

Challenges from the pandemics:
adult learning in Romania and Slovakia
– projekt AdultLearningROSK

priemyselnej revolúcie a systematických zmien v oblasti vzdelávania pre každého. Tento úvodný akčný plán plnenia Stratégie CŽVaP na roky 2022-2024 rieši 45 vybraných opatrení vo všetkých navrhnutých tematických celkoch. Kľúčovú úlohu v rámci plnenia stanovených úloh tu zohráva Aliancia sektorových rád (ďalej len „Aliancia“) a sektorové rady. Aktivity v Akčnom pláne a vyplývajúce zo Stratégie CŽV majú byť do veľkej miery financované zo zdrojov EÚ z programového obdobia 2021 – 2027 cez Operačný program Slovensko.

Stratégia CŽVaP je významným strategickým dokumentom reagujúcim na potrebu zabezpečiť CŽVaP tam, kde občania majú problém ako jednotlivci alebo tam, kde sa identifikoval systémový nedostatok v oblastiach zručností pre populáciu, resp. konkrétne cieľové skupiny. Nosným cieľom stratégie je zabezpečiť pre každého občana celoživotný prístup k možnostiam vzdelávať sa, rozvíjať svoje zručnosti a kompetencie počas celého života v každom životnom štádiu a s ohľadom na individuálne potreby a okolnosti tak, aby každý mohol realizovať svoj potenciál v osobnom, pracovnom a občianskom živote.

V Stratégii CŽVaP sa uvádza, že v SR pretrváva slabé povedomie o funkciách i benefitoch kultúry CŽV a najmä o vhodných a efektívnych formách podpory účasti dospelých na vzdelávaní z verejných zdrojov. Cieľom CŽVaP na Slovensku je **zvýšenie adaptability a flexibility občanov SR na nové podmienky na trhu práce**. Stratégia CŽVaP tiež zdôrazňuje význam individuálnej vzdelávacej cesty jednotlivca a potrebu **uplatnenia sa na trhu práce v sektoroch, ktoré majú rozvojový potenciál, s dôrazom na Priemyselnú revolúciu 4.0, digitalizáciu a automatizáciu, ktorej musí celá krajina čeliť**.

V poslednom období sa rozširujú v SR iniciatívy podporujúce zvýšenie angažovanosti sa dospelých v rámci CŽV, nie len pod vplyvom tlaku európskych politík. Hlavnou motiváciou na zintenzívnenie snáh v oblasti CŽV je aj fakt, že na základe ukazovateľov boli zistené zlé výsledky týkajúce sa ďalšieho vzdelávania dospelých, napriek rapídne sa meniacim sa požiadavkám na pracovnú silu v kontexte inovácií, digitalizácie a dopadov kríz (pandémia COVID-19, vojnový konflikt na Ukrajine, environmentálna kríza).

Stratégia CŽVaP obsahuje aj ciele podporujúce zosúladovanie systému CŽV s potrebami trhu práce a v tomto kontexte posilňuje činnosť **Aliancie** a sektorových rád. Medzi opatrenia súvisiace s touto aktivitou patrí aj opatrenie zamerané na Zosúladovanie systému CŽV s potrebami trhu práce prostredníctvom **Národnej sústavy povolání** (ďalej len „NSP“) a **Národnej sústavy povolání** (ďalej len „NSK“) a opatrenie Podpora udržateľnosti systému riadenia sektorových rád so zameraním na prenos inovačných procesov a požiadaviek trhu práce do CŽV a zosúladovanie systému CŽV s potrebami trhu práce prostredníctvom NSP a NSK.

Významnú úlohu pri nastavovaní kvalitného systému CŽV budú mať osobné kontá, **takzvané individuálne vzdelávacie účty**. Individuálne vzdelávacie účty majú slúžiť ako nástroj individualizovanej podpory jednotlivca v ďalšom vzdelávaní (v rekvalifikácii) a ako pilotná schéma na posilnenie motivácie účasti dospelých na vzdelávaní. Ich cieľom je zabezpečiť, aby všetky osoby mali možnosť pokračovať v rozvíjaní zručností, ktoré budú počas svojho pracovného života potrebovať, ak chcú naďalej pôsobiť v udržateľnom zamestnaní alebo si ho chcú zabezpečiť na meniacom sa európskom trhu práce.

Co-funded by
the European Union

Challenges from the pandemics:
adult learning in Romania and Slovakia
– projekt AdultLearningROSK

Za **kvalitu vzdelávacích programov** realizovaných vzdelávacími inštitúciami by mala byť opäť zodpovedná Aliancia. Aliancia a experti zo sektorových rád by mali dohliadať na relevantnosť obsahu a kvality vzdelávania s cieľom udržania zamestnanosti pri dopadoch digitalizácie, automatizácie a podpory zelenej ekonomiky a taktiež vyhodnocovať efektívnosť a účinnosť vynaložených verejných prostriedkov v tejto oblasti.

Medzi ďalšie dokumenty ovplyvňujúce kľúčové rámce CŽV v SR patrí aj novela **Zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov platná od 1.1. 2023** (ďalej len „Zákon o službách zamestnanosti“)⁶. Zákon o službách zamestnanosti upravuje pôsobnosť Aliancie, ktorá zriaďuje sektorové rady podľa príslušných sektorov hospodárstva, zabezpečuje ich činnosť a hodnotí ich funkčnosť a efektívnosť a tiež zabezpečuje úlohy súvisiace s vykonávaním spoločných záujmov podporujúcich zosúladienie systému CŽV s aktuálnymi a budúcimi potrebami trhu práce. Unikátne zloženie sektorových rád vytvára predpoklad na skvalitnenie spolupráce zástupcov trhu práce a vzdelávania. V každej z 24-roch sektorových rád je zastúpený orgán štátnej správy, územnej samosprávy, zástupcovia zamestnávateľov, stavovských a profesijných organizácií. Reprezentanti nominovaní za vysoké a stredné školy tvoria ďalšiu dôležitú súčasť sektorových rád, keďže tieto vzdelávacie inštitúcie pripravujú absolventov ako budúcich pracovníkov pre zamestnávateľov.

Aliancii opäť aj v kontexte z tohto Zákona vyplýva úloha pri zabezpečovaní a koordinácii tvorby a aktualizácie NSP a NSK a ich prepojenosti. Tu zohrávajú dôležitú úlohu aj sociálni partneri, hlavne zamestnávatelia, ktorí by mali formulovať požiadavky na absolventov odborného vzdelávania a spolupodieľať sa na zabezpečovaní súladu získavaných kvalifikácií s požiadavkami trhu práce. Novela Zákona o službách zamestnanosti okrem spomenutého upravuje aj problematiku Vzdelávania a prípravy pre trh práce.

Aktuálne je v rámci SR podpora CŽV realizovaná pod záštitou Ústredia PSVR primárne formou národných projektov. Medzi takéto projekty možno radiť napr. KOMPAS+, REPAS+ či Nestrať prácu – vzdelávaj sa. Napriek tomu, že sú snahy o akýkoľvek druh podpory CŽV vítané a v určitom smere pre spoločnosť prínosné, ich problémom je krátkodobosť a nekoncepcnosť. Ako ukazuje prax, nie je dlhodobé možné zabezpečiť udržateľnosť procesov podpory CŽV nastavených v rámci týchto projektov aj po ich ukončení. Je preto potrebné nastaviť riešenie podpory a jeho financovanie koncepcne a systémovo.

V rámci čerpania podpory CŽV prostredníctvom projektov možno v rámci SR pozorovať niekoľko zásadných bariér pre potenciálneho záujemcu o vzdelávanie. Jednou zo základných je samotné fungovanie projektov. Možnosť získania podpory v rámci CŽV je administratívne a byrokraticky náročná. Aktuálne nie je realizovaná v súlade s cieľom digitalizácie spoločnosti, vyžaduje neprimeranú snahu a zapojenia zo strany žiadateľa a podporu často sú podmienky podania žiadostí a pridelenia podpory nejasné, proces je pomalý a neflexibilný. Tieto bariéry sú (najmä pre) rizikové cieľové skupiny (napr. matky po rodičovskej dovolenke, nízko kvalifikovaní, osoby na 50 rokov a pod.) dôvodom neúčasti na CŽV aj v prípade jeho podpory.

⁶ Zákon č. 5/2004 Z. z.: Zákon o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Zákony pre ľudí.sk [online]. [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2004-5>

Co-funded by
the European Union

Challenges from the pandemics:
adult learning in Romania and Slovakia
– projekt AdultLearningROSK

V kontexte financovania je významným „Národný program reforiem Slovenskej republiky 2022“ (MF SR), Program Slovensko 2021 – 2027 – Partnerská dohoda – Investičná stratégia pre eurofondy na programové obdobie 2021 – 2027 (MIRRI SR 2022) a „Plán obnovy a odolnosti SR“ (MF SR 2021). Plán obnovy a odolnosti SR sa považuje za „odrazový mostík“ na zlepšenie stavu vzdelávania. V Pláne obnovy a odolnosti má SR vyčlenené finančné prostriedky na vzdelávanie a zvlášť na podporu digitalizácie vo vzdelávaní. Zavedenie digitalizácie vo formálnom vzdelávaní je nevyhnutnosťou, pričom Plán obnovy kladie dôraz aj na vývoj odborného školstva a systém duálneho vzdelávania.
